

Dobromila Brichtová

Markétě Františce, která žila 17 let, 6 měsíců a 12 dní

V portrétní galerii Dietrichsteinů, která od roku 2004 tvoří osu stálé expozice o historii zámku, města a panství Mikulov, vynikají stářím a kvalitou malířské práce portréty Markéty Františky z Dietrichsteina (? 1597 – 3. 2. 1617) a jejího manžela Václava Viléma Popela z Lobkowicz¹ (20. 3. 1592 – 16. 2. 1626). Oba portréty byly určeny pro výzdobu sálu předků mikulovského zámku, který byl na objednávku kardinála Františka Dietrichsteina k roku 1616 upraven z renesančního obranného bastionu – původně gotického paláce. Do jeho inventáře oba portréty patřily až do čtyřicátých let 20. století. Tehdy byly uskladněny v budově zámecké knihovny, a unikly tak zániku zhoubným požárem na konci druhé světové války. Precizní malby napovídaly již před restaurováním svoji výpovědní hodnotu pro historiky odívání.²

V letech 2000–2003 prováděla RNDr. Eva Drozdová, docentka Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, antropologický výzkum kosterních pozůstatků rodiny Dietrichsteinů v rodinné hrobce v Mikulově a v lobkovické hrobce pod věží u kostela sv. Václava.³ V lobkovické hrobce byly zkoumány ostatky manželů Lobkowiczových. Ukázalo se, že stářím velmi poškozená rakev s ostatky Markéty Františky skrývá poklady v podobě velmi dobře zachovalých textilií. Jejich restaurování pro Regionální muzeum v Mikulově se ujala Vendulka Otavská. Kvalitou roucha se zabýval Johannes Pietsch, přední evropský znalec raně barokních textilií. Restaurování roucha a portrétů manželů Lobkowiczových bylo financováno z dotace ISPROFIN Ministerstva kultury České republiky.

Ze zapomnění zvolna vystupuje stále ještě mlhavý obraz mladičké šlechtičny. Její osud nepohnul dějinami, byla však součástí světa vídeňského císařského dvora a vysoké aristokracie raného novověku a její osud byl za života i po smrti svázán s Mikulovem. Nezachovaly se písemné prameny, které by vyprávěly o jejím životě, vzdělání, místech pobytu, vztahu k matce či k manželovi, šťastnou souhrou okolností byl však získán soubor informací nesmírně důležitý pro poznání reálií raného novověku. Předkládáme čtenářům soubor článků, které dosavadní vědomosti shrnují.

Nejdříve k osudu Markéty Františky, hraběnky Lobkowiczové. Patřila ke třetí generaci mikulovských Dietrichsteinů. Její děd Adam (1527–1590) byl vychován na dvoře císaře Ferdinanda I. Stal se přítelem a rádcem císaře Maxmiliána II. a prostředníkem mezi ním a španělskými Habsburky. Španělsko bylo Adamovým osudem – doprovázel císaře Maxmiliána ke sňatku s Marií Španělskou, v roce 1556 se oženil s katalánskou šlechtičnou Marií Margaritou da Cardona, v letech 1563–1571 byl hofmistrem dvora mladých arciknížat Rudolfa a Matyáše v Madridu. Na Moravu přišel v roce 1575, kdy získal mikulovské panství a stal se obyvatelem moravského markrabství.

Markétin otec Zikmund II. (1562–1602) prožil dětství zčásti s rodiči ve Španělsku, zčásti na opevněném mikulovském hradě. V roce 1590 převzal panství se svými bratry Maxmiliánem (1561–1611), štolbou arciknížete Arnošta, a Františkem (1570–1636), kardinálem, olomouckým biskupem a pobělohorským správcem Moravy. Zikmund se v roce 1595 oženil s Joannou della Scala. Byl to společensky významný sňatek. Joanna patřila k potomkům rodiny Scalighieri, která od roku 1260 do konce 14. století vládla Veroně a která vymřela v mužské linii Joanniným otcem Johannem Warmudem roku 1598.

Z manželství Joanny se Zikmundem Dietrichsteinem se narodily čtyři děti. Maxmilián (1596–1655), který zdědil po strýci Františkovi majorát a knížecí titul, Markéta Františka (1597–1617) a dva chlapci, kteří zemřeli v kojeneckém věku roku 1602. V roce 1596 Zikmund prodal svůj díl oběma bratrům. V letech 1598–1600 byl moravským podkomořím, tedy správcem královských měst a poplatků pro královskou komoru. Do historie vstoupil

jako představitel katolické moravské šlechty v soudním sporu s Karlem starším ze Žerotína. Úspěšná Žerotínova obhajoba, úmrtí dvou malých synků Karla a Františka a nemoc manželky přivodily Zikmundovi v roce 1602 smrt na srdeční mrtvici.⁴ Joanna se v roce 1607 znovu provdala za Georga Zikmunda z Lamberka (1568–1632), nejvyššího hofmistra Rudolfa II. a zemského hejtmána v Horních Rakousích, který v letech 1612–1616 byl vrchním hofmistrem císařovny Anny Tyrolské, manželky císaře Matyáše. V roce 1616 byla císařovna korunována českou královnou. K tomuto roku je Markéta Františka, Lamberkova nevládní dcera, uváděna jako dvorní dáma císařovny. K císařovnině „hofštátu“, vedeném vrchní hofmistříní Katharinou Liebsteinskou z Kolowrat, patřilo k roku 1616 osm dívek.⁵

Zdá se, že více než Lamberk určoval osud dívky strýc František, kardinál Dietrichstein. Ten velmi intenzivně pracoval pro věc císaře Matyáše ve snaze předejít v nábožensky rozjitřených poměrech protihabsburské vzpourě. V roce 1611 korunoval císaře Matyáše českým králem, téhož roku jej sezdal s arcikněžnou Annou, dcerou Ferdinanda Tyrolského, v červnu 1612 jej korunoval na císaře římského. Když Matyáš roku 1612 přestěhoval svůj dvůr z Prahy do Vídně, stěhoval se dvůr kardinála o sto osobách do Mikulova. V těch letech, 1611–1619, provedl kardinál rozsáhlou renesanční přestavbu mikulovského hradu.⁶

Markéta Františka byla v době, kdy bylo nutné uvažovat o jejím sňatku, cennou figurou ve hře o budoucnost rodu. Její strýcové zemřeli bez dědiců, bratr Maxmilián ještě nebyl ženatý. Ženich byl vybírán mezi příslušníky české katolické šlechty a to v předbělohorské době nebylo jednoduché – většina šlechty v Čechách a na Moravě byla stále nekatolická, podobojí. Nevládní otec Lamberk, blízký císaři, a strýc kardinál, císaři a Římu zodpovědný za rekatolizaci Moravy, zvolili vlivnou rodinu Lobkowiczů. V Čechách byl hlavou katolické strany kancléř Zdeněk z Lobkowicz, majitel Roudnice nad Labem a Vysokého Chlumce. Na Moravě po odstoupení Karla staršího ze Žerotína byl jmenován zemským hejtmánem Zdeňkův bratr Ladislav z Lobkowicz, majitel panství Holešov. Lobkowiczové se stali nejmocnějšími muži v zemích Království českého. Volba partnera pro Markétu Františku padla na jediného dědice duchcovské větve Popelů z Lobkowicz, Václava Viléma Popela z Lobkowicz.⁷

Václav Vilém byl synem Adama Havla (Gala) a Markéty z Mollartu, hrdinů proslulé aféry počátku 17. století. Adam Havel přistihl ve svém domě na tajné návštěvě manželky Markéty Hanibala ze Schönbergu, hraběte z Nanteuil. Hrabě byl druhého dne nalezen ubodán a podvedený manžel Adam Havel byl reálně podezřelý z vraždy. Neunesl obvinění a otrávil se. Protože zemřel dřív, než byl vynesena rozsudek, byl jeho jedinému dědici Václavu Vilémovi ponechán majetek.⁸

O Václavu Vilémovi víme, že vystudoval u jezuitů a psal humanistické básně.⁹ Stal se císařským radou a komořím. Jeho sestrou byla Benigna Kateřina z Lobkowicz, která inspirována návštěvou Mikulova založila pražskou loretu. Markéta Františka byla třetí ženou Václava Viléma. První manželství uzavřel s Annou Marií z Fürstenberka (1587–1613), podruhé se oženil v Praze s Ludmilou ze Žerotína, která zemřela v následujícím roce 1615. Sňatek s Markétou Františkou z Dietrichsteina se uskutečnil 8. 2. 1616. Po roce, 3. nebo 4. února, Markéta zemřela po porodu syna Františka Josefa, hraběte z Lobkowicz.

Hrabě František Josef byl vychováván kardinálem Dietrichsteinem, který na něj pamautoval ve své závěti.¹⁰ M. Feyfar¹¹ uvádí v překladu testamentu: „Našemu velmi milovanému synovci, urozenému panu Franz Josef Popel z Lobkovic, pánu na Duchcově, odkazujeme 50 000 t. m., které jemu naši dědicové a následníci z dědictví našeho knížectví a našich statků, jakmile dosáhne dospělosti, v průběhu pěti let každoročně 10 000 tolarů (budou dávat). Jestliže zemře bez dědiců, případnou peníze zpět našim dědicům.“ Dále testament stanovil dědický řád, podle kterého měl být prvním dědicem kníže Maxmilián a jeho děti. V případě, že by Maxmilián a jeho synové zemřeli bez mužských potomků, pak měla dědit Maxmiliánova sestra Klára, kterou kardinál vychoval. V případě, že by se Klára nevdala nebo zemřela bez dědiců, přešlo by dědictví na její sestry. Jestliže by tyto ženy neměly mužského dědice, pak má dědit František Josef Popel z Lobkowicz, syn Markéty, milované sestry Maxmiliánovy, a Františkovi potomci mají v mužské linii převzít knížectví s erbem a jménem.

František Josef pak ve své závěti z roku 1640¹² projevil vděk dietrichsteinskému domu tím, že odkázal 20 000 míšeňských kop knížeti Maxmiliánu z Dietrichsteina a v roce 1644¹³ založil u kostela sv. Václava zádušní nadaci za otce. Zde, v presbytáři při severní straně, je zasazen sarkofág se sochou umrlce v životní velikosti k počtě Václava Viléma z Lobkowic a Markéty, rozené z Dietrichsteina. Nad portréty manželů, malovanými na plechu, jsou umístěny znaky Dietrichsteinů a Lobkowiczů. Oba manželé jsou pohřbeni v lobkowické kryptě tohoto kostela. Na cínové rakvi mladičké šlechtičny, zdobené drobnými reliéfy hlavicek andělů, je vyryt latinský nápis, který oznamuje: „Markétě Františce, hraběnce z Dietrichsteina, pravnučce Zikmunda Dietrichsteina, místodržícího pěti zemí, a Barbory z Rotálu, prefektky dvou císařoven, vnučce Adama z Dietrichsteina, nejpřednějšího z hrdinů, a Markéty da Cardona, hrdinky z královského rodu, dceři Zikmunda a Johanny Scalighiery, paní Verony a Vicenzy, neteři kardinála Františka, knížete a biskupa olomouckého, manželce Václava Viléma, barona z Lobkowicz, která žila 17 let, 6 měsíců a 12 dní. Zemřela při porodu, zanechavši živého syna, 3. února 1617.“¹⁴

Poznámky:

¹ V tomto souboru článků užíváme jednak moderní spisovnou formu „z Lobkovic“, stejně jako nejstarší dochovanou českou formu „z Lobkowicz“, respektovanou a užívanou rodinou.

² Blatný, Pavel – Lahoda, Tomáš: Restaurátorské zprávy. Regionální muzeum v Mikulově, 2005.

³ Drozdová, Eva: Dietrichsteinové z Mikulova. Výsledky antropologického výzkumu vybraných příslušníků rodu. Brno 2006.

⁴ Balčárek, Pavel: Kardinál František z Dietrichsteina 1570–1636. Kroměříž 1990, s. 24.

⁵ <http://www.univie.ac.at/Geschichte/wienerhof2/hofdamen>, citováno dne 12. listopadu 2006. Markéta Františka, hraběnka Dietrichstein, Maria Elisabeth, hraběnka Erdödy, Františka Hypolita a Maria Eusebia, hraběnky Fürstenberg, Frebonia Johanna, hraběnka z Pernsteina, Eva Susanna, hraběnka Puchheim-Göllersdorf, Maria Esther, hraběnka Sulz, a Regina Schiller von Herdern.

⁶ Balčárek, Pavel: Kardinál František z Dietrichsteina 1570–1636. Kroměříž 1990, s. 35.

⁷ Županič, J. – Fiala, M. – Stellner, F.: Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české. Praha 2001, s. 147. Lobkovicové – stará česká rodina, s počátky ve 14. století. Bohatě rozvětvená. Větev Popelů z Lobkovic pochází od Jana Lobkovic, rodové jméno Popel odvozeno od vsi Popelov na Českolipsku. Duchcovská větev založena ve druhé polovině 16. století. Rodové heslo: Popel jsem a popel budu.

⁸ Janáček, Josef: Rudolf II. a jeho doba. Praha 1987.

⁹ Mašek, Petr: Modrá krev. Praha 2003, s. 174.

¹⁰ Moravský zemský archiv Brno (dále MZA). G 140 Rodinný archiv Dietrichsteinů Mikulov, i. č. 1235. Doklady a korespondence ke sňatku sv. p. Markéty Františky Dietrichsteinové a Václava Viléma ml. Popela z Lobkovic z let 1615, 1616.

¹¹ Feyfar, M. M.: Die erleuchten Herren auf Nikolsburg. Vídeň 1879.

¹² MZA. G 140 Rodinný archiv Dietrichsteinů Mikulov, i. č. 2107.

¹³ Tamtéž, i. č. 2948.

¹⁴ Data narození a úmrtí u starší generace Dietrichsteinů, která z jiných pramenů neznáme, jsou převzata z rodokmenu, který vypracoval dietrichsteinský archivář Anton Brunn v roce 1853. Podle něj Markéta Františka zemřela ve 20 letech, ovšem nápis na rakvi udává tento věk, což můžeme považovat za pravdivější informaci. Stejný problém nastává s rokem úmrtí jejího manžela. Zatímco A. Brunn udává rok 1621, nápis na rakvi datuje úmrtí rokem 1626.